

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Хмельницька міська державна адміністрація
Хмельницький міський Центр соціальних служб
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»
Бердянський державний педагогічний університет
Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Навчально-методичний центр цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Хмельницької області
Національний університет «Одеська політехніка»
Хмельницький обласний центр соціальних служб
Громадська організація «Ліга соціальних працівників Хмельниччини»
Громадська організація «Окремий Подільський козацько-десантний екологічний осередок»
Ветеранський благодійний фонд «Закон та справедливість»

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ: НАДБАННЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з
міжнародною участю
(м. Хмельницький, 22-23 травня 2025 року)*

Хмельницький - 2025

УДК: 377.3:364.446 (477)
ББК 74.5
П 84

**Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
гуманітарно-педагогічного факультету
Хмельницького національного університету
від 16 травня 2025 р. (протокол № 10)**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Василенко О., кандидат педагогічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету

Романовська Л., доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи, психології та соціокультурної діяльності ім. Т. Сосновської Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти «Кам'янець-Подільський державний інститут»

Корнєшук В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи національного університету «Одеська політехніка»

Сорока О., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри соціальної роботи та менеджменту соціокультурної діяльності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Бриндіков Ю., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету

Рідкодубська Г., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету

Петровська К., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти Бердянського державного педагогічного університету

Островська Н., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Синюк Н., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету

Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи: Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Хмельницький, 22-23 травня 2025 року)/Ред. колегія: Василенко О. та ін./ М-во освіти і науки України, Хмельницький нац. ун-т., каф. соц. роб. і соц. педагог. Хмельницький: ХНУ, 2025. 368 с. (електронне видання)

У збірнику представлені тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, яка відбулась 22-23 травня 2025 року в м. Хмельницькому на базі Хмельницького національного університету за ініціативи кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки.

Збірник адресований науковцям, докторантам, здобувачам вищої освіти, фахівцям соціальних інституцій а також усім, хто цікавиться сучасними науковими надбаннями, проблемами і перспективами в галузі соціальної

Матеріали подані в авторській редакції. Відповідальність за науковий зміст опублікованих матеріалів, достовірність викладених фактів та дотримання вимог академічної доброчесності несуть їх автори.

©Автори тез
©Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
Хмельницького національного університету,
оригінал-макет, 2025

Синюк Н. Забезпечення дотримання принципу конфіденційності інформації клієнта при веденні документації під час надання соціальних послуг.....	167
Форостовська Є., Рідкодубська Г. Аналіз наукових джерел з соціально-педагогічної роботи з дітьми, які залишилися без батьківського піклування.....	170
Чернета С. Сучасні підходи до надання соціальних послуг в Україні.....	173
Яромій Н. Синюк Н. Досвід громадської організації «Збережи життя інтернешнл» у наданні послуг жінкам які перебувають у складних життєвих обставинах.....	178

СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ТА МОЛОДДЮ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Волощук А., Романовська Л. Соціально-психологічні особливості гендерної соціалізації осіб з інвалідністю.....	182
Гуменюк В., Синюк Н. Особливості застосування арт-терапії в роботі соціального педагога з молодшими школярами, які мають емоційні та поведінкові труднощі.....	185
Кайгородова К., Синюк Н. Створення безпечного середовища в закладах інституційного догляду: практичні підходи.....	188
Калаур С. Використання арт-терапевтичних технологій у реабілітації дітей з особливими освітніми потребами.....	192
Островська Н., Бінюк І. Особистісні та професійні якості фахівців соціономічного профілю, які працюють з дітьми та молоддю з порушеннями зору.....	197
Тріпак М., Гонта В. Соціально-психологічна реабілітація сімей, які виховують дітей з інвалідністю.....	202
Тургенєва А., Піроженко Т. Особливості соціально-психологічної підтримки дітей з інвалідністю в умовах війни.....	206

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасне українське суспільство потребує від громадян усвідомленого розуміння своїх прав і обов'язків як повноправного члена соціуму, що безпосередньо базуються на громадянській зрілості та гуманізмі. Незважаючи на реалії російсько-української війни, українці прагнуть збудувати таку державу, яка забезпечує усім своїм громадянам максимальну самореалізацію у всіх сферах суспільного життя на основі беззаперечного дотримання норм, які задекларовані у конституції. Насамперед, варто акцентувати увагу на тому, що найбільш вагомим показником демократичності суспільства виступає гуманне, й турботливе ставлення до дітей з особливостями у розвитку. З огляду на даний факт, постає нагальна проблема системного та якісного вдосконалення освітнього процесу на основі ефективної реалізації інклюзивного підходу, що передбачає виховання та соціальну адаптацію дітей з особливими освітніми потребами без використання усіх видів дискримінації.

Дослідження та систематизація світового досвіду реабілітації дітей із вадами розвитку фізичного чи розумового характеру доводить, що реалізація їхнього права на освіту та максимальний розвиток їхніх здібностей набуває в останні 15 років особливого значення [3]. Нині реформування системи освіти для дітей з особливими освітніми потребами відбувається з урахуванням прогресивних світових тенденцій, як базуються на зміні пріоритетів від застосування інституалізації до впровадження й активне використання інклюзії. У методичному контексті така інноваційна інклюзивна парадигма базується, головним чином, на принципах дитиноцентризму, що передбачає виявлення природних здібностей та задатків кожної дитини, створення належних умов для їхнього успішного розвитку, сприяння самореалізації спочатку в навчанні, а потім й у життєвому аспекті. Відзначимо, що найбільш вдале й загально

визнане трактування наукової дефініції «особливі потреби» представлено в Міжнародній класифікації стандартів освіти (International Standard Classification of Education), а саме – особливі освітні потреби мають особи, навчання яких потребує додаткових ресурсів. Тоді як, науковці [1] аргументовано доводять, що додатковими ресурсами доцільно вважати наступні чинники: фінансові (використання бюджетних асигнувань для одержання додаткових спеціальних послуг); залучення додаткового персоналу (для надання допомоги під час навчання); технічні матеріали (різноманітні допоміжні й корекційні засоби навчання); допоміжні пристрої для ходьби, інвалідні візки, слухові апарати, а також складна індивідуально пристосована комп'ютерна та медична техніка. Можемо констатувати, що сьогодні в Україні активно функціонує доволі потужна мережа різноманітних спеціальних закладів для дітей, які мають порушення психофізичного розвитку (спеціальні дошкільні та загальноосвітні заклади, навчально-реабілітаційні центри, навчальні заклади зі спеціальними групами та інклюзивними класами), учителі-предметники, соціальні педагоги, психологи, та соціальні фахівці для роботи з цією категорією клієнтів опановують інклюзивною компетентністю. Однак, доцільно наголосити на тому, що суттєвих позитивних змін у процесі реабілітації дітей з особливими освітніми потребами без впровадження інноваційних технологій досягнути практично не реально.

У нашому баченні такими соціально-педагогічними інноваціями, які володіють значним позитивним ефектом у реабілітації дітей з особливими освітніми потребами володіють саме арт-терапевтичні технології, які активно використовуються як у клінічних цілях при вирішенні лікувальних, корекційних, психотерапевтичних завдань, так і під час створення профілактичного освітнього середовища для розвитку здорового світосприйняття і способу життя дітей цієї категорії.

Науковці [5; 6] по-різному розуміють сам термін «арт-терапія». Так, нам у методичному контексті імпонує визначення, яке представлено С. Гончаренком в українському педагогічному енциклопедичному словнику, а саме це

«динамічна система взаємодії між учнем (дитиною, студентом, дорослим), продуктом його зображувальної творчої діяльності і педагогом (арт-терапевтом) у так званому «фасілітуючому» (від. фр. *faciliter* – полегшувати) арт-терапевтичному просторі з метою реалізації важливих функцій освіти: психотерапевтичної, корекційної, діагностичної, розвивальної, психопрофілактичної, реабілітаційної тощо» [2, с. 36].

На основі узагальнення та систематизації наукових пошуків [5; 6; 7] вважаємо, що з психолого-педагогічної точки зору арт-терапія – це метод терапевтичного впливу на особистість дитини, що базується на лікувально-профілактичній й корекційній діяльності із використанням засобів образотворчого мистецтва, який забезпечує ефективне включення мистецтва в творчу діяльність та сприяє підвищення процесу самовираження, а також допомагає зняти різноманітні блокуючі комплекси та негативні фактори. Відзначимо, що основою арт-терапевтичної взаємодії виступає вираз та конденсація неусвідомлюваного психічного матеріалу за допомогою художньої експресії.

Повністю поділяємо позицію І. Садової [4] у тому, що через творчість дитини має змогу як найповніше відобразити те, що її хвилює, і те, що для неї важливе. Зокрема, авторка аргументовано доводить, що арт-терапія є ефективною при роботі з дітьми, які мають особливі потреби. «Дитина не замислюється про кінцевий результат, вона отримує задоволення від самого процесу, ось чому цей процес для неї такий терапевтичний [4, с. 272].

До комплексних арт-терапевтичних технологій, які доцільно використовувати під час реабілітаційної діяльності з дітьми з особливими освітніми відносимо музикотерапію, психодраму, ігрову терапію, казкотерапію. Зокрема, музична терапія стимулює інтелектуальну діяльність, допомагає підвищити у дітей з особливими освітніми потребами соціальну активність, має позитивний вплив на розвиток комунікативної компетентності, допомагає корегувати функціонально-рухові відхилення, впливає на емоційну і вольову сферу дітей. У свою чергу психодрама виступає вагомим терапевтичним

методом, у якому психічні захворювання розуміються як прояв порушень у міжособистісних відносинах. З практичної точки зору для лікування цих порушень практичні психологи та соціальні педагоги можуть активно використовувати спонтанне сценічне зображення. Нами було з'ясовано, що проведення заняття із використанням психодрами допомагають поліпшити дикцію та вимову, а також створюють належні умови для емоційної насолоди і натхнення. З методичної точки зору психодрама має вагомий позитивний вплив на загальний стан дітей із особливими потребами, підвищує їхню здатність до сприйняття, підвищує увагу, пам'ять і мислення.

До спеціальних реабілітаційних арт-терапевтичних технологій науковці відносять ігрову терапію, яка допомагає дітям, які мають особливі потреби моделювати взаємовідносини з іншими нормо типовими дітьми та довкіллям, виявляти у них приховані хвилювання. На основі гри діти вчаться самостійно вирішувати свої проблеми, відображати почуття в безпечній позитивній атмосфері, нести відповідальність за власні вчинки.

Для роботи з емоційними розладами дітей науковці-практики пропонують використовувати казкотерапію, оскільки казка, головним чином, зосереджена на терапевтичних аспектах застосування театрального мистецтва, і спрямована на успішну соціалізацію, самовираження та відпрацювання емоційних конфліктів, які виникають у дітей через створення ляльки та постановку театралізованої вистави.

У підсумку зазначимо, що саме арт-терапевтичні технології виступають ефективним джерелом нових позитивних вражень дитини, підвищують естетичні потреби, породжують нові креативні потреби, а також активізують їхні потенційні можливості у використанні художньої діяльності й творчості. Арт-терапія забезпечує реальне вивільнення прихованих енергетичних резервів особистості та базується на знаходженні найбільш оптимальних способів вирішення проблем, які турбують у даний час.

У ході вивчення даного питання нами було з'ясовано, що позитивний зцілюючий ефект від використання арт-терапевтичних методів досягається

завдяки створенню у дітей з особливими освітніми потребами позитивного настрою шляхом відволікання їх від «патологічної інтроспекції». Насамперед, як свідчить практика, арт-терапія тісно пов'язана зі створенням візуальних образів. Фахівці, які активно використовують арт-терапевтичні технології мають професійні навички невербальної, символічної комунікації і прагнуть створювати для дитини з особливими освітніми потребами таке освітнє середовище, в якому вона зможе почуватися захищеною, а також зможе виражати усі свої переживання.

Список використаних джерел

1. Бочелюк В. Й., Турубарова А. В. Психологія людини з обмеженими можливостями : навч. посіб. К. : Центр учбової літератури, 2011. 264 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
3. Жмихова І. Б. Толерантна педагогіка в освітньому та виховному просторі школи. *Виховна робота в школі*. 2009. № 6. С. 41–47.
4. Садова І. Арт-терапія як ефективна технологія соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в сучасних умовах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 1 (65). С. 270–279.
5. Сливка Л. В. Музикотерапія в освітньому процесі: історичне і теоретичне підґрунтя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Випуск 37. 2015. С. 26–29.
6. Сорока О. Можливості комплексних арт-терапевтичних технологій у педагогічній реабілітації дітей з особливими потребами. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. № 1 (306) лютий. 2017. Частина I. С. 49–57.
7. Сорока О. Можливості арт-терапії в інклюзивній освіті дітей з особливими потребами. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2019. Вип. 45. С. 163–172. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvidgu_2019_45_22.